

Asia C-400/22

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

16.6.2022

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Landgericht Berlin (Saksa)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

2.6.2022

Vastaajat ja valittajat:

VT

UR

Kantaja ja vastapuoli:

Conny GmbH

Pääasian kohde

Kuluttajansuoja, sähköisessä muodossa tehtävä etäsopimus, elinkeinonharjoittajan tiedonantovaatimukset

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeusperusta

Unionin oikeuden tulkinta, SEUT 267 artikla

Ennakkoratkaisukysymys

Onko direktiivin 2011/83/EU 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan kanssa sopusoinnussa, jos kansallista säännöstä (tässä: Saksan siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch) 312j §:n 3 momentin toista virkettä ja 4 momenttia), sellaisena kuin se oli voimassa 13.6.2014–27.5.2022) tulkitaan siten, että kyseistä säännöstä samoin kuin direktiivin 2011/83/EU 8 artiklan 2 kohdan toista alakohtaa voidaan

soveltaa myös silloin, jos sähköisessä muodossa tehtävän sopimuksen tekoajankohtana kuluttaja ei ole elinkeinonharjoittajaan nähden maksuvelvollinen ehdottomasti vaan ainoastaan tietyin lisäedellytyksin – esimerkiksi yksinomaan siinä tapauksessa, että myöhemmin vireille pantu riita-asia menestyy tai että kolmannelle lähetetään myöhemmin maksukehoitus?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Kuluttajan oikeuksista, neuvoston direktiivin 93/13/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 1999/44/EY muuttamisesta sekä neuvoston direktiivin 85/577/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/7/EY kumoamisesta 25.10.2011 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/83/EU (EUVL 2011, L 304, s. 64), erityisesti sen 8 artiklan 2 kohdan toinen alakohta

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Saksan siviililaki (Bürgerliches Gesetzbuch, jäljempänä BGB), erityisesti sen 312j §

Yhteenveto tosiseikoista ja oikeudenkäyntimenettelystä

- 1 Kantaja on osakeyhtiö, jolla on Saksan oikeuden mukaan oikeus tarjota perintäpalveluja. Se esittää asunnon vuokraajan sille siirtämien oikeuksien nojalla vastaajana olevalle vuokralleantajalle vaatimuksia vuokran määrälle asetettujen rajoitusten (BGB:n 556d §) väitetyin rikkomisen perusteella.
- 2 Vastaajan ja mainitun vuokraajan välillä on ollut 15.11.2018 alkaen vuokrasuhde pinta-alaltaan 64,18 m²:n suuruudesta asunnosta, joka sijaitsee vuokrasääntelystä 28.4.2015 annetun Berliinin osavaltion asetuksen mukaan alueella, jolla asuntomarkkinat ovat kuumentuneet. Sopimuksessa sovittu nettovuokra ilman lämmityskustannuksia (Nettokaltmiete) on 756,45 euroa kuukaudessa, kun taas asianomaisessa paikassa tavanomainen vertailuvuokra Berliinissä oli 15.11.2018 ja sen ajankohdan, jona kantaja alkoi esittää vaatimuksia vuokraajan nimissä, välisenä ajanjaksona ainoastaan 375,84 euroa.
- 3 Kantaja tarjoaa asunnonvuokraajille internetsivustollaan mahdollisuutta napsauttamalla näppäintä, jossa lukee ”Jatka” tai ”Vuokranalennustoimeksianto” (”Mietsenkung beauftragen”) taikka ”Vuokrasääntelyasetuksen mukaisten säästöjen turvaaminen” (”Mietendeckelersparnis retten”), antaa sille toimeksi esittää vaatimuksia heidän vuokralleantajilleen, etenkin vaatia oikeutta saada tietoja sekä oikeutta liikaa maksettujen vuokrien palauttamiseen ja vuokran määrää koskevan sopimuksen pätemättömyyden toteamiseen, sikäli kuin se ylittää sallitun vuokran.

- 4 Vuokraajan tekemän toimeksiannon perustana olevien kantajan yleisten sopimusehtojen 2 kohdassa todetaan muun muassa seuraavaa:

”2.1 Toimeksianto tehdään verkkosivuillamme olevan vuokralaskurin käyttämisen jälkeen – –.

Napsauttamalla näppäintä ”Sitovan toimeksiannon tekeminen”, mutta viimeistään lähettämällä (esim. sähköpostilla tai postitse) mahdolliset käyttöön antamamme asiakirjat (oikeuksien siirtoa koskeva ilmoitus tai valtakirja), teette sitovan tarjouksen vastikkeellisen toimeksiantosopimuksen tekemisestä oikeuksien ja niihin liittyvien vaateiden esittämiseksi ja oikeuksien siirtämiseksi. Hyväksymme tarjouksenne nimenomaisella ilmoituksella (esim. sähköpostitse) tai lähettämällä vuokraajalle huomautuskirjelmän, jolla vaatimukset esitetään. Pyydettyessä allekirjoitatte erillisen oikeuksien siirtoa koskevan asiakirjan tai vahvistuksen taikka valtakirjan ja lähetätte sen alkuperäiskappaleen meille. – –”

- 5 Yleisten sopimusehtojen 3 kohdassa todetaan lisäksi seuraavaa:

”3.1 Me saamme i) korvauksen, joka on kolmasosa (33,33 prosenttia) säästetystä vuosivuokrasta, toisin sanoen säästö neljältä kuukaudelta (jäljempänä ’palkkio’) ja lähetettyämme vuokralleantajalle maksukehotuksen ii) korvauksen, jonka määrä vastaa sitä, jonka maksaisitte asianajajalle asianajajien palkkioista annetun lain [Rechtsanwaltsvergütungsgesetz) säännösten mukaisesti – –.

– –

3.3 Jos toimmme jäävät tuloksettomiksi, palkkiota ei peritä. – –”

- 6 Kyseisen asunnon vuokraaja rekisteröityi kantajan ylläpitämällä internetsivustolla, rastitti kohdan, jossa hyväksytään kantajan käyttämät yleiset sopimusehdot, ja napsautti kantajan sivustolla olevaa Tilaa-näppäintä. Tämän jälkeen vuokraaja allekirjoitti 16.1.2020 kantajalta saamansa lomakkeen, jonka otsikko oli ”Vahvistus, valtuutus ja oikeuksien siirto, hyväksyntä”, jossa todetaan muun muassa seuraavaa:

”Vahvistamme ja uusimme täten varotoimena – – oikeuksien siirtämisen – –, oikeuden liikaa maksettujen vuokrien palauttamiseen koskien neljää huomautuskirjelmän jälkeen maksettavaksi tulevaa kuukausivuokraa – –. Hyväksymme täten varotoimena taannehtivasti kaikki tältä osin toteutetut oikeudelliset toimet ja tehdyt ilmoitukset – –.”

- 7 Kyseiseen lomakkeeseen ei sisälly viittausta vuokraajan maksuvelvollisuuteen.
- 8 Kantaja esitti 21.1.2020 päivätyllä kirjeellä, jossa se vetosi vuokraajan antamaan toimeksiantoon ja valtuutukseen, vastaajien rikkoneen vuokrasääntelysäännöksiä

(BGB:n 556d § ja sitä seuraavat pykälät) ja esitti erilaisia tiedonanto- ja takaisinmaksuvaatimuksia.

- 9 Kanteessaan kantaja vaatii tietoa edellisen vuokraajan maksamasta vuokrasta, edellisen vuokraajan kanssa sovituista vuokrankorotuksista, ennen vuokrasuhteen alkamista tehdyistä remonteista ja siitä, onko vuokraajan kanssa perustetussa vuokrasuhteessa kyse ensimmäisestä peruskorjauksen jälkeisestä vuokrauksesta. Se vaatii lisäksi palauttamaan 305,75 euroa liikaa maksettua vuokraa huhtikuulta 2020 sekä korvaamaan 813,39 euroa ennen tuomioistuimenmenettelyä aiheutuneina kuluina.
- 10 Amtsgericht (paikallinen alioikeus, Saksa) hyväksyi kanteen. Se totesi etenkin, että vaadittu vuokra ylittää sallitun vuokran kantajan väittämässä laajuudessa.
- 11 Vastaajat vaativat ennakkoratkaisua pyytävään tuomioistuimeen tekemässään valituksessa, että kanne hylätään kokonaisuudessaan. He väittivät muun muassa, että käyttämällä Tilaa-näppäintä, jota ei ole varustettu riittävällä selitteellä, kantaja on rikkonut BGB:n 312j §:n 3 momentin toisen virkkeen ja direktiivin 2011/83 8 artiklan säännöksiä.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyyntöjen perusteluista

- 12 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan valituksen menestyminen riippuu siitä, onko kantajan käyttämän Tilaa-näppäimen ulkoasu BGB:n 312j §:n 3 momentin toisen virkkeen vastainen. Tältä osin merkityksellinen on vastaavan unionin oikeuden säännöksen eli direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan tulkinta. Muihin riita-asian näkökohtiin kohdistuvat väitteet, joita vastaaja esittää valituksessaan, eivät voi menestyä.

Riita-asian tutkiminen BGB:n perusteella

- 13 BGB:n 312j §:n, sellaisena kuin sitä sovelletaan käsiteltävässä asiassa, asian kannalta merkityksellisissä momenteissa säädetään seuraavaa:

”(2) Kun on kyse sähköisessä muodossa tehtävistä kuluttajasopimuksista, jotka koskevat elinkeinonharjoittajan vastikkeellisesti tarjoamaa palvelua, elinkeinonharjoittajan on annettava kuluttajalle siviililain täytäntöönpanosta annetun lain [Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche] 246a §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen 1, 4, 5, 11 ja 12 kohdan mukaiset tiedot, juuri ennen kuin kuluttaja tekee tilauksensa, selvästi ja ymmärrettävästi näkyvällä tavalla.

(3) Kun on kyse edellä 2 momentissa tarkoitetuista sopimuksista, elinkeinonharjoittajan on järjestettävä tilaaminen siten, että kuluttaja vahvistaa tilauksellaan nimenomaisesti, että hänelle syntyy maksuvelvollisuus. Jos tilaaminen tapahtuu näppäintä käyttämällä, ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettua elinkeinonharjoittajan velvollisuutta katsotaan noudatetun vain, jos näppäimeen

on merkitty helposti luettavalla tavalla ainoastaan sanat 'tilaukseen liittyy maksuvelvollisuus' tai vastaava yksiselitteinen ilmaisu.

(4) Edellä 2 momentissa tarkoitettu sopimus syntyy vain, jos elinkeinonharjoittaja on noudattanut sille 3 momentissa asetettua velvollisuutta.”

- 14 Näitä säännöksiä voidaan lähtökohtaisesti soveltaa kantajan liiketoimintamalliin. Tältä osin ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin on samaa mieltä kuin Bundesgerichtshof (Saksa), joka on tosin ensin katsonut, että liiketoimintamallit, joihin ”ei selvästikään liity piilokustannuksia”, eivät kuulu BGB:n 312j §:n 3 ja 4 momentin soveltamisalaan, mutta joka on myöhemmin pitkälti hylännyt tämän näkemyksen (tuomio 19.1.2022, asiakirjaviite VIII ZR 122/21). Tämä näkemys vastaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, jonka mukaan direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan soveltamisalaan kuuluvat kaikki elinkeinonharjoittajat eivätkä ainoastaan sellaiset, jotka käyttävät ns. toistuvia suorituksia sisältäviä sopimuksia tai sopimuksia, joista aiheutuu kuluttajalle piilokustannuksia (ks. viimeksi tuomio 7.4.2022, Fuhrmann-2, C-249/21, EU:C:2022:269, 20 kohta ja sitä seuraavat kohdat).
- 15 Jos BGB:n 312j §:n 3 momentin toista virkettä voidaan soveltaa nyt käsiteltävässä asiassa, on selvää, ettei kantaja ole täyttänyt tämän säännöksen vaatimuksia. Asiakirja-aineistosta nimittäin ilmenee, että vuokraaja on antanut toimeksiannon kantajalle napsauttamalla näppäintä, jossa luki ”Vuokranalennustoimeksianto” tai ”Vuokrasääntelyasetuksen mukaisten säästöjen turvaaminen”. Näppäintä ei kiistattomasti ollut merkitty sanoilla ”tilaukseen liittyy maksuvelvollisuus” tai vastaavalla yksiselitteisellä ilmaisulla. Ainoastaan näin kantaja olisi kuitenkin täyttänyt BGB:n 312j §:n 3 momentin toisen virkkeen ja sen tulkitsemiseksi unionin oikeuden mukaisesti käytettävän direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan edellytykset (ks. tuomio 7.4.2022, Fuhrmann-2, C-249/21, EU:C:2022:269, 26 kohta).
- 16 Bundesgerichtshofin oikeuskäytännön mukaan, joka perustuu BGB:n 312 j §:n 4 momenttiin, tällaisessa tapauksessa tehty sopimus on kokonaisuudessaan pätemätön. Oikeuskirjallisuudessa sitä vastoin esitetään osittain näkemys, jonka mukaan kyseistä BGB:n säännöstä on direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan kolmannen virkkeen mukaisesti tulkittava siten, että sopimus ja tilaus ”eivät sido” kuluttajaa tällä hetkellä, joten lähtökohdaksi on otettava sopimuksen tilapäinen tehottomuus (”schwebende Unwirksamkeit”; sopimuksen tai tilauksen pätevyys edellyttää laissa säädetyn edustajan (esim. alaikäisen huoltajan) hyväksyntää).
- 17 Vaikka yhdyttäisiinkin viimeksi mainittuun näkemykseen, nyt tarkasteltavassa tapauksessa sopimusta ei ole tehty pätevästi, koska kantaja ei ole missään vaiheessa ilmoittanut kyseisen asunnon vuokraajalle BGB:n 312j §:n 3 momentin toisen virkkeen vaatimuksia vastaavalla tavalla sopimuksesta johtuvista maksuvelvollisuuksista eikä vuokraaja ole myöskään missään vaiheessa

(tarvittaessa hiljaisesti) hyväksynyt tai vahvistanut mahdollisesti ainoastaan tilapäisesti pätemätöntä sopimusta.

- 18 Tällaisena hyväksymisenä tai vahvistamisena ei voida pitää myöskään 16.1.2020 päivättyä ilmoitusta oikeuksien siirrosta, koska vuokraaja on antanut tämän ilmoituksen yksinomaan kantajan kehotuksesta täyttääkseen näin näennäiset, kantajan yleisten sopimusehtojen 2.1 §:n 2 momentissa BGB:n 312j §:n 3 momentin toisen virkkeen vastaisesti määrätty yhteistyövelvollisuutensa. Tällä tavalla ilmoitettu oikeuksien siirtäminen muodostaa yhdessä toimeksiannon kanssa yhden yhtenäisen oikeustoimen. Se on tästä syystä myöskin pätemätön. Toisenlainen arviointi ei tule kysymykseen, koska se johtaisi ns. vahvistustapausten ("Bestätigungsfalle") oikeuttamiseen siten, että kuluttajan myöhempiä täytäntöönpanotoimia pidetään direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan vastaisesti sähköisesti toteutetun oikeustoimen hiljaisena hyväksymisenä, vahvistamisena tai jopa uusimisena. Näin kuluttajan maksuvelvollisuus ei kuitenkaan kävisi kuluttajalle ilmi nimenomaisesti vaan ainoastaan sopimuksen tekemisessä vallitsevista "olosuhteista" (ks. tuomio 7.4.2022, Fuhrmann-2, C-249/21, EU:C:2022:269, 30 kohta).

Unionin oikeuteen liittyvä epävarmuus

- 19 Direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan ensimmäisen virkkeen mukaan elinkeinonharjoittajan on varmistettava, että kuluttaja tilausta tehdessään hyväksyy nimenomaisesti, että tilaukseen liittyy maksuvelvollisuus. Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan on epäselvää, voidaanko tätä säännöstä soveltaa käsiteltävään asiaan. Konkreettisesti esille tulee kysymys, "liittyykö" sähköisessä muodossa tehtävään etäsopimukseen kyseisessä säännöksessä tarkoitettu "maksuvelvollisuus" myös silloin, jos vastike on maksettava ainoastaan tietyin lisäedellytyksin – esimerkiksi yksinomaan siinä tapauksessa, että vaatimus menestyy tai että epävarmassa tapauksessa kolmannelle osapuolelle esitetään myöhemmin maksukehoitus.
- 20 Bundesgerichtshof tulkitsee direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toista alakohtaa – sekä BGB:n 312j §:n 3 ja 4 momenttia – riidanalaisessa asiayhteydessä siten, että "suojelutavoite ei poikkeuksellisesti täyty" eikä elinkeinonharjoittaja ole siksi kuluttajaan nähden velvollinen merkitsemään tilausnäppäintä sanoilla "tilaukseen liittyy maksuvelvollisuus", jos "vastike on suoritettava ainoastaan tietyin edellytyksin, nimittäin yksinomaan siinä tapauksessa, että lopputulos on toivotunlainen" (ks. tuomio 19.1.2022, VIII ZR 123/21, 55 kohta ja tuomio 30.3.2022, VIII ZR 358/20, 58 kohta).
- 21 Toiset saksalaiset tuomioistuimet sitä vastoin pitävät direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan soveltamisalaa huomattavasti laajempana, ja tällainen näkemys esitetään myös oikeuskirjallisuudessa. Niiden näkemyksen mukaan kyseisen säännöksen soveltamisalaan kuuluvat myös oikeustoimet, joissa vastikkeellisuus seuraa ainoastaan välillisesti sopimuksen tekemisestä tai liittyy muiden ehtojen toteutumiseen tai kuluttajan toimiin.

- 22 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin on taipuvainen kallistumaan jälkimmäisen näkemyksen kannalle. Sitä puoltaa jo kyseisen säännöksen sanamuoto, jonka mukaan elinkeinonharjoittaja on velvollinen käyttämään (asianomaisilla sanoilla merkittyä) näppäintä, jos tilaukseen ”liittyy” kuluttajan maksuvelvollisuus. Maksuvelvollisuus ”liittyy” sähköisessä muodossa tehtävään sopimukseen kuitenkin jo silloin, jos sen syntyminen ei ole väistämätöntä vaan pelkästään mahdollista eikä täysin poissuljettua.
- 23 Direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan tarkoitus tukee myös tällaista laajaa tulkintaa. Direktiivillä nimittäin pyritään sen 1 artiklan ja johdanto-osan neljännen, viidennen ja seitsemännen perustelukappaleen mukaan varmistamaan kuluttajansuojan korkea taso takaamalla kuluttajien tiedonsaanti ja turvallisuus elinkeinonharjoittajien kanssa toteutettavissa liiketoimissa. Tämä näkemys on myös unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukainen (ks. viimeksi tuomio 7.4.2022, Fuhrmann-2, C-249/21, EU:C:2022:269, 21 ja 30 kohta). Olisi kuitenkin ristiriidassa tämän kuluttajansuojan korkean tason varmistamisen kanssa, jos direktiivissä säädetty suoja annettaisiin ainoastaan sellaisille kuluttajille, joiden myöhempi maksuvelvollisuus on selvillä jo sopimusta tehtäessä, mutta evättäisiin samanaikaisesti sellaisilta kuluttajilta, joiden tapauksessa maksuvelvollisuus ei ole vielä lopullinen sopimusta tehtäessä vaan on sen sijaan riippuvainen muiden edellytysten – joihin kuluttaja ei useinkaan voi vaikuttaa – täyttymisestä myöhemmin. Myös nämä kuluttajat ovat nimittäin tällaisten edellytysten täytyessä maksuvelvollisia ilman, että tästä heidän maksuvelvollisuudestaan on nimenomaisesti ilmoitettu aiemmin.
- 24 Myöskään käytännöllisyysnäkökohdat eivät ole esteenä direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan laajalle tulkinnalle. Sikäli kuin Bundesgerichtshof on todennut, että laaja tulkinta voi aiheuttaa kuluttajassa ”lain ja sillä täytäntöön pannun direktiivin tavoitteiden – – vastaisesti hämmennystä, koska suoritukseen – – ei kaikissa tapauksissa liity maksuvelvollisuutta mutta tämä ei käy ilmi näppäimen merkinnästä” (ks. tuomio 19.1.2022, VIII ZR 123/21, 55 kohta), tämä ei oikeuta erilaiseen arviointiin. Yhtäältä pelkästään käytännöllisyysnäkymät eivät jo lähtökohtaisesti ole omiaan vaikuttamaan unionin oikeuden tulkintaan sen sanamuodon sekä merkityksen ja tarkoituksen vastaisesti. Toisaalta elinkeinonharjoittajalla on joka tapauksessa mahdollisuus kiinnittää kuluttajan huomio näppäimen ulkopuolella riittävän selvästi siihen, että maksuvelvollisuus ei synny poikkeuksetta vaan ainoastaan sen verkkosivustolla kuvattavassa tapauksessa. Näin poistetaan kaikki epäselvyydet, jotka olisivat omiaan aiheuttamaan kuluttajassa ”hämmennystä”, jos näppäin varustetaan liian yksityiskohtaisella merkinnällä. Tosiasiallisesti ”hämmennystä” syntyy ainoastaan kuluttajissa, joille lisäedellytysten täytyessä syntyy elinkeinonharjoittajaa kohtaan maksuvelvollisuus, jonka syntymisestä heillä ei ollut tietoa tai ei ainakaan riittävästi tietoa toimeksiannon tekemishetkellä, koska elinkeinonharjoittajan käyttämän tilausnäppäimen merkinnät eivät täytä direktiivin 2011/83 8 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan vaatimuksia.